

PROEMI

Vivim una època de profundes transformacions, no solament en el pla econòmic i social, sinó també cultural i espiritual. Aquestes transformacions afecten el nostre mode de viure i de relacionar-nos, però també sacsegen els nostres fonaments i ens exigeixen pensar, a fons, per què creiem el que creiem, quines raons té la fe que professem, com nodrir i enriquir la vida espiritual. Cal preparar-se a fons per afrontar els grans canvis que s'albiren en l'horitzó i confiar que en aquesta tasca no estem sols. Formem un gran poble, som en el món per estimar plenament i res no ens pot fer canviar de rumb.

Les innovacions tecnològiques en el camp de la comunicació han alterat significativament els nostres modes de treballar, de consumir, de relacionar-nos, de comunicar-nos. Treballem en xarxa, vivim en xarxa. El creixent procés de globalització ens aboca a un món nou, ple de llums i d'ombres, d'ambigüitats que susciten moltes perplexitats, però també ens posa en contacte amb cultures i tradicions espirituals que desconeixíem.

La nostra societat creix en pluralitat, fruit dels fluxos migratoris i de la precarietat de la vida laboral. Entrem en contacte amb persones que tenen conviccions religioses molt

profundes, viscudes amb autenticitat, però diferents de les que nosaltres, com a cristians, professem. Aquesta trobada és, d'una banda, una ocasió per interrogar-nos a fons sobre el nucli de les pròpies creences, però, també, per mirar d'establir vincles, lligams amb allò genuïnament humà i diví que hi ha en les grans tradicions espirituals de la humanitat.

La discussió sobre la identitat d'Europa, sobre el seu rol en el conjunt del món, sobre els valors que la defineixen i sobre el paper que té la tradició judeocristiana en la configuració de la seva ànima és una discussió molt viva. En aquest llibre, que tinc el goig de presentar-vos, hi trobareu tres reflexions sobre l'humanisme europeu i, particularment, sobre el més nuclear d'aquest humanisme, el respecte a la dignitat de la persona humana. S'hi apleguen les tres conferències que van ser dictades en el darrer Seminari de la Càtedra de Pensament Cristià del Bisbat d'Urgell celebrat a la parròquia de Sant Julià de Lòria del Principat d'Andorra.

Alguns consideren que Europa és, solament, un espai geogràfic que s'estén des dels Urals fins a Finisterre, mentre que d'altres la redueixen a un mer constructe administratiu i burocràtic amb finalitats estrictament econòmiques. Alguns veuen en Europa el paradís a la terra, l'Estat social que garanteix els drets bàsics dels seus ciutadans: l'educació, la salut, l'atenció social, la seguretat, els drets i les llibertats civils. Hi ha qui sent nostàlgia de l'Europa com a unitat espiritual i com a bressol de l'humanisme grec, llatí i modern. Hi ha moltes mirades sobre Europa i sobre la seva idiosincràsia en el conjunt del món.

És pertinent evocar les paraules de sant Joan Pau II:

La història del continent europeu es caracteritza per l'influx vivificant de l'Evangeli. Si adrecem la mirada als segles passats, no po-

dem sinó donar gràcies al Senyor perquè el cristianisme ha estat al nostre continent un factor essencial d'unitat entre els pobles i les cultures, i de promoció integral de l'home i dels seus drets.

No es pot dubtar que la fe cristiana és part, de manera radical i determinant, dels fonaments de la cultura europea. En efecte, el cristianisme ha donat forma a Europa, hi ha encunyat alguns valors fonamentals. La mateixa modernitat europea, que ha donat al món l'ideal democràtic i els drets humans, pren els valors de la seva herència cristiana. Més que com a lloc geogràfic, pot ser considerada “un concepte predominantment cultural i històric, que caracteritza una realitat nascuda com a continent gràcies també a la força aglutinant del cristianisme, que ha sabut integrar pobles i cultures diferents, i que està vinculat íntimament amb tota la cultura europea”.

En canvi, l'Europa d'avui, en el moment en què reforça i amplia la seva pròpia unió econòmica i política, sembla que sofreix una profunda crisi de valors. Encara que disposa de molts més mitjans, fa l'efecte que li manca impuls per construir un projecte comú i donar novament raons d'esperança als seus ciutadans (*Ecclesia in Europa*, 108).

Europa mateixa és una unitat que s'ha construït durant segles, al llarg d'un camí de ruptures, de trencaments i de tragèdies, però en aquest extens recorregut també hi trobem el més noble i excels que ha estat capaç de forjar l'esperit humà. Europa està integrada per una constel·lació de pobles i de nacions que són distints entre si, tant en els aspectes materials com espirituals. Els esforços per unir, per estrènyer vincles més enllà de la unitat monetària i administrativa no sempre han reeixit, potser ha mancat consciència europeïsta o bé els interessos no ens han permès entreveure allò que uneix els europeus.

Una gran massa de persones desemparades truquen a les portes d'Europa suplicant aixopluc. Immigrants que prove-

nen d'Àfrica, refugiats que fugen de països trinxats per la guerra, pel terrorisme i per dictadures inhumanes reclamen la solidaritat de les institucions i dels ciutadans europeus. Europa és un dels llocs més cobejats del món.

Molts critiquen la lentitud d'Europa a l'hora d'afrontar els grans drames que assoten el món, i també la seva indifèrència envers els qui supliquen aixopluc. L'Europa de la llibertat, de la igualtat i de la fraternitat, l'Europa que professa valors com la justícia social, la solidaritat i la pau és observada meticulosament pel món i es juga la seva credibilitat en la manera com afronta els grans desafiaments globals.

¿És capaç d'oferir un model de vida sustentat en l'humanisme? ¿És capaç de plantar cara a l'extensió d'un neoliberalisme globalitzat, a una economia que, en paraules del papa Francesc, mata? ¿Té Europa alguna possibilitat de liderar culturalment el món? ¿Què queda del llegat espiritual i moral que ha configurat l'ànima del vell continent en l'Europa actual?

L'Evangeli no ens dona respostes concloents a qüestions d'ordre temporal, però ens orienta en la vida pràctica i ens ofereix criteris i pautes per afrontar la situació i no caure en el desànim. En èpoques de crisi, els cristians, sostinguts en la fe en Jesucrist i en el misteri pasqual, la seva mort i resurrecció, estem especialment cridats a infondre la virtut de l'esperança. No és aquesta, una esperança ingènua, sinó l'alè d'Esperit Sant que bufa a través de nosaltres i dota de sentit tot allò que fem i diem.

Europa ha de recordar les seves arrels, els valors que l'han nodrit i li han donat una singularitat en el conjunt del món. El paper del cristianisme en la configuració d'aquesta perso-

nalitat ha estat decisiu en la història i, per això, en èpoques de desmemòria, cal reivindicar-lo sense complexos.

És bo recordar les paraules de sant Joan Pau II i de l'arquebisbe d'Atenes el dia 22 d'abril del 2001 en la Carta ecumènica *Directrius per a una col·laboració progressiva de les Esglésies a Europa*:

Al llarg dels segles, Europa s'ha desenvolupat marcada principalment, en les seves dimensions religioses i culturals, pel cristianisme. Al mateix temps, a causa de la flaqueja dels cristians, a Europa i enllà de les seves fronteres, s'han produït moltes desgràcies.

Reconeixem la part que ens correspon de responsabilitat en aquesta falta, i en demanem perdó a Déu i als homes.

La nostra fe ens ajuda a aprendre les lliçons del passat i a comprometre'ns per tal que la fe cristiana i l'amor al proïsme irradiïn l'esperança en qüestions de moral i d'ètica, en la formació i la cultura, en la política i l'economia, a Europa i al món sencer.

Les Esglésies encoratgen el procés per la unitat del continent europeu. Sense valors comuns, la unitat no serà assolida de manera durable. Estem convençuts que l'herència espiritual del cristianisme és font d'inspiració enriquidora per a Europa. Fonamentats sobre la nostra fe cristiana, ens comprometem per una Europa humana i social, en la qual prevalguin els drets de l'home i els valors fonamentals de la pau, la justícia, la llibertat, la tolerància, la participació i la solidaritat. Insistim sobre el respecte a la vida, el valor del matrimoni i de la família, l'opció preferencial pels pobres, la disponibilitat per al perdó i, en tot, la misericòrdia (7).

Mons. Joan-Enric VIVES I SICÍLIA
Arquebisbe d'Urgell

PRÒLEG

El valor central (*Grundwert*) de l'humanisme és la persona humana. Amb tot, si prestem atenció, únicament, a la producció cultural del segle xx, és possible entreveure que l'humanisme, com l'ésser i com l'amor, es diu de múltiples maneres.

Hi ha l'humanisme cristià (Jacques Maritain, Emmanuel Mounier), que té com a font d'inspiració l'*Evangelí* de Jesús; l'humanisme existencialista, forjat per Jean-Paul Sartre, autor de *L'existencialisme és un humanisme* (1946), i per Martin Heidegger, artífex de la *Carta sobre l'humanisme* (1946).

Hi ha també l'humanisme marxista, que es nodreix dels textos del jove Karl Marx (Ernst Bloch), l'humanisme ecumènic, que cerca el camp d'intersecció entre la fe cristiana i el marxisme (Adam Schaff), la psicologia humanista (Carl Rogers, Erich Fromm), que reacciona contra la psicologia sense ànima, i l'humanisme ateu (André Malraux), modalitat que va estudiar amb profunditat el teòleg Henri de Lubac, en el seu conegut assaig *El drama de l'humanisme ateu*.

Més enllà de la diversitat de formes i d'expressions que adopta l'humanisme en el segle xx, és possible entreveure algunes constants que es repeteixen de manera transversal, allò que en podríem anomenar un *camp d'intersecció axio-*

lògic. Tots aquests humanismes, per diferents que siguin en els seus pressupòsits, defensen el valor inherent de tot ésser humà, la seva dignitat intrínseca, ja sigui per raons teològiques, ontològiques o històriques.

Es podria dir que les dues tesis que estan latents en la postura humanista són: *L'ésser humà és l'ésser més digne que existeix en el món* (primera tesi) i *L'ésser humà és qualitativament diferent de qualsevol altra realitat del món* (segona tesi). Les raons que sostenen aquestes dues tesis són diferents en un i altre humanisme, però en tots ells es parteix d'aquests dos pilars.

Aquesta visió humanista de la persona es va concretar d'una manera ètica i jurídica en la *Declaració universal dels Drets Humans* (1948), en la qual s'afirma que l'ésser humà està dotat d'una dignitat inherent (*inherent dignity*), és a dir, que mereix ser respectat pel sol fet de pertànyer a l'espècie humana, pel seu ésser, independent de les seves funcions, circumstàncies o estats vitals que pugui sofrir. En el rerefons de la coneguda *Declaració*, l'ésser humà és un ésser capaç d'actes lliures, que ha de ser tractat amb equitat i que, a la vegada, té el deure de tractar fraternalment els seus semblants.

Tant en el transhumanisme, com en el posthumanisme, l'ésser humà és un ésser que pot i ha de ser superat, un ésser que ja no ocupa el lloc preminent que li atorga l'humanisme. En aquesta ideologia, les fronteres entre la condició humana i la condició tècnica es difuminen, així com en la filosofia animalista, les fronteres ontològiques, axiològiques i jurídiques entre la condició humana i la condició animal queden reduïdes a la mínima expressió.

La diferència entre la criatura humana i la màquina és accidental i la distinció entre l'ésser humà i l'animal és de grau i no de qualitat. En aquest llibre que ara us presentem, explorem la dignitat de la persona humana des de diferents vessants i, a la vegada, presentem una ideologia emergent que posa entre parèntesis les principals tesis de l'humanisme clàssic. El transhumanisme, com l'animalisme, qüestiona la sublim dignitat de la persona humana, el principal fonament de l'humanisme europeu. Enfront d'aquest desafiament, és imprescindible bastir, de nou, els arguments decisius que sostenen els drets i les llibertats de la nostra civilització.

Francesc TORRALBA